

Tomáš Hartman: Nápisy na islámských rituálních nádobách (Diplomová práce)

Posudek vedoucí práce

Diplomní práce věnované muzejním sbírkám, užitému umění a materiální kultuře patří v blízkovýchodních studiích spíše k výjimkám. K malému zájmu o podobná témata přispívá jejich obtížnost; kromě jazykových znalostí vyžadují totiž kombinaci metodologií z různých oborů. Když si Tomáš Hartman zvolil za téma své diplomní práce zpracování rituálních misek z kolekce Náprstkova muzea, včetně přepisu a překladu nápisů na těchto miskách a pokusu o určení místa a data vzniku jednotlivých misek, prokázal proto nemalou odvahu. Úkol byl o to obtížnější, že se nemohl opřít o systematictější analýzu rituálních misek v české, a dokonce ani v zahraniční literatuře.

Je nutné již úvodem konstatovat, že se Tomáš Hartman s náročným úkolem vypořádal úspěšně. Mohl sice těžit z pomoci Náprstkova muzea a z expertízy dr. Dagmar Pospíšilové, vědecké pracovnice tohoto muzea, svou práci si však nijak neusnadnil. Studoval literaturu zabývající se tématy, jako je tradice práce s kovy na Blízkém východě, historie rituálních předmětů a jmenovitě misek, magie v islámu, druhy a vývoj písma, respektive arabská kaligrafie. Získané znalosti využil při analýze misek a nápisů na nich a stručně je představil v první části své práce. Zároveň se seznámil se způsobem, jakým zpracování kovů v islámské kulturní oblasti, včetně skromných zmínek o rituálních miskách, popisuje světová literatura. Za zvláště přínosné považuji, že si Tomáš Hartman průběžně vytvářel pomocný přehled dostupných informací o rituálních miskách z významných světových muzeí a sbírek, které jsou zpřístupněny na internetu. Tento přehled mu pomohl rozšířit znalosti o rituálních miskách nad rámec zkoumané sbírky Náprstkova muzea, lépe pochopit změny ve vývoji rituálních misek a pokusit se blíže určit provenienci analyzovaných misek.

Výsledná práce v zásadě splňuje všechny úkoly, které si diplomant vytýčil. Stručnější první část tvoří kontext pro vlastní popis misek. I když má kompilační charakter, je pro českého čtenáře užitečným uvedením do problematiky. Je třeba ocenit, že Tomáš Hartman dokázal z informací získaných během několikaleté přípravné práce vybrat a stručně shrnout ty, které jsou zásadní pro téma jeho práce, aniž by zabíhal do zajímavých podrobností (například v případě

islámské magie, jakkoli jde o mimořádně zajímavou problematiku, se soustředil pouze na aspekty související s rituálními miskami). Vlastní jádro práce představuje zkatalogizování 13 rituálních misek ze sbírky Náprstkova muzea. Tomáš Hartman postupuje při jejich popisu systematicky: misky představuje po skupinách, které vykazují některé společné znaky, což mu umožňuje hledat mezi miskami shodné rysy a neopakovat zbytečně všechny dílčí informace. U každé misky uvádí podrobný popis zahrnující její tvar, rozměry, složení materiálu, barvu, stav, v němž se dochovala, a zdobení písmem, geometrickými či dalšími motivy (znamení zvěrokruhu, figurální motivy), včetně pečlivého popisu rozložení tohoto dekoru. Zvláštní pozornost pak u každé misky věnuje nápisům – všímá si druhů užitého písma a kvality zpracování a tam, kde je to možné (například vzhledem k poškození či nedokonalé práci rytce), nápisy přepisuje a identifikuje. Koránské verše uvádí v překladu Ivana Hrbka, zatímco další texty, například některé modlitby, oslovení Alláha či informaci o vlastníkově misky, sám překládá. Dále se na základě různých faktorů – obsahu nápisů (např. naznačujících šíitskou klientelu), nepřiliš početných vlastnických nápisů, ale také srovnáním s jinými miskami ve světových sbírkách – pokouší zpřesnit informace o původu misek, okruhu, v němž byly vyrobeny, a době, kdy pravděpodobně (nebo nejpozději) vznikly. Pokud sbírka obsahuje více misek podobného typu, nabízí také srovnání a shrnutí informací o celé takové skupině.

Práce se nevyhnula některým nedostatkům, z nichž část odráží nedotaženost práce po technické stránce. Jde především o poznámkový aparát, který kombinuje různé systémy (především poznámky běžně uváděné v závorkách v textu a pod čarou), výjimečně najdeme dvě poznámky vedle sebe (poznámky 72, 73); neuvádí celé bibliografické údaje a plné odkazy na internetové zdroje, blízkovýchodní texty uvádí v arabském písmu bez přepisů apod. To se pak opakuje i v seznamu použité literatury, kde je navíc poněkud nepochopitelně vydělena část titulů s názvem bibliografie. K tomuto druhu nedostatků patří dále například některé nepřesnosti v citování použitých děl a stránkování práce, kdy úvod je stránkován římskými číslicemi. Druhý okruh nedostatků se týká jazyka. Kromě poměrně běžných překlepů, vynechání slov nebo naopak uvedení slova navíc, které snad s jednou výjimkou neovlivňují srozumitelnost textu, se jedná o interpunkci (např. s. III, X, XVI, 5, 14, 15, 23, 59), psaní velkých písmen (Seldžucký, Evropský, středomoří, nehledě na poněkud nesystematické psaní velkých písmen v případě náboženské terminologie) a v několika případech nesprávně užitý rod.

Přes uvedené nedostatky, které jsou v podstatě formálního rázu, přináší diplomová práce Tomáše Hartmana řadu originálních poznatků a zaslouží si ocenění. Zajímavé je již zjištění, že Náprstkovo muzeum vlastní poměrně reprezentativní sbírku misek, které (pokud se diplomantovy závěry potvrdí) pocházejí ze 13. až 19. století. Práce ukazuje, že se autor dobře orientuje v poměrně obtížně dostupné literatuře věnované širokému okruhu problémů souvisejících se zpracováním kovů a s rituálními předměty (nejen) na Blízkém východě, z níž se dokázal poučit při psaní své práce. Zvládl metody a postupy různých oborů, jak to vyžadoval výrazně interdisciplinární charakter diplomové práce. Kromě přínosu spočívajícím ve zkatalogizování souboru rituálních misek ve sbírce Náprstkova muzea je nutné vyzdvihnout především pokus o srovnání misek s dalšími existujícími exempláři popsány ve světové literatuře (tato část práce by si jistě zasloužila více prostoru, případně rozpracování v budoucnosti) a také odvážné, ale zároveň dobře podložené a vyvážené pokusy o zpřesnění, respektive zjištění místa a doby, z nichž misky pocházejí. Je jen škoda, že autor diplomovou práci nepsal anglicky, protože jeho výsledky by jistě zajímaly i odborníky v zahraničí.

Závěrem lze konstatovat, že práce rozhodně splňuje požadavky kladené na diplomovou práci. Tomáš Hartman prokázal, že je schopný samostatně a systematicky zpracovat zvolené téma a napsat originální diplomovou práci. Proto doporučuji přijmout jeho diplomovou práci k obhajobě a předběžně navrhuji klasifikovat ji jako velmi dobrou až výbornou.

Doc. PhDr. Jitka Malečková, CSc.